

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Võlumäe-Linnamäe maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva maastikukaitseala välispiiri, tzoneeringut, kaitse-eesmärke ja kaitsekorda.

Kaitseala asub Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas Aasuvälja, Mõedaka, Nurkse ja Põlula külas. Võlumäe-Linnamäe maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) territoorium on olnud kaitse all alates 1986. aastast, kui Rakvere Rajooni RSN TK moodustas 18. detsembri 1986. a otsusega nr 302 „Võlumäe-Linnamäe maastikukaitseala moodustamine” kaitseala geoloogiliselt ehituselt omapäraste pinnavormide kompleksi kaitseks.

Vastavalt looduskaitseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Olemasoleva maastikukaitseala välispiiri, tzoneeringu, kaitse-eesmärkide ja kaitsekorra muutmine toimub looduskaitseaduse § 13 lõike 1 alusel ning muudatuse on tinginud vajadus tagada nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud metsaelupaigatüübi ja alal leiduvate kaitsealuste liikide kaitse. Moodustatava kaitseala sihtkaitsevöönditesse jääv maa-ala hõlmab Natura võrgustikku kuuluvat Võlumäe loodusala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Viru regiooni kaitse planeerimise spetsialist Liggi Namm (tel 325 8404, e-post liggi.namm@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Riina Kotter (tel 325 8404, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja advokaadibüroo GLIMSTEDT vandeadvokaat Mirjam Vili (tel 611 8050, e-post: mirjam.vili@glimstedt.ee). Ekspertdihinnangu on andnud Silvia Pihu, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta geoloogiliselt ehituselt omapäraseid pinnavorme, elustiku mitmekesisust, metsaökosüsteemi ja maastikuilmet. Kaitsealal kaitstakse loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpi vanad loodusmetsad (9010*). Elupaigatüübi nimetuse järel sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatahtsad elupaigatüübid.

Liikidest kaitstakse kaitsealal loodusdirektiivi II lisas nimetatud liiki roheline kaksikhammas (*Dicranum viride*). Kaitsealustest liikidest kaitstakse kaitsealal veel I kaitsekategooriasse kuuluvat soontaimet villtulikat (*Ranunculus lanuginosus*) ja III kaitsekategooriasse kuuluvat sammaltaime sulgjat õhikut (*Neckera pennata*).

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Võlumäe-Linnamäe maastikukaitseala kaitse all olemise eeldused on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus, haruldus, tüüpilisus ja esteetiline väärtus.

Võlumäe-Linnamäe maastikukaitseala üldine kaitse-eesmärk on kaitsta geoloogiliselt ehituselt omapäraseid pinnavorme, milleks on Eestile tüüpilised mandrijäätekkelised moreenitasandike taustal esile ulatuvad kilomeetripikkused vallikujuliste ooside ahelikud ning otsamoreenid. Inju-Saueaugu-Võlumäe servamoodustiste kompleksi kuuluv Võlumäe otsamoreen on Põhja-Eesti üks reljeefsemaid otsamoreene ja selle kujunemine tähistas olulist etappi Eesti pinnamoe hilisjääaegses arengus (Arold, I. Eesti maastikud, 2005). Esteetilise väärtuse annab alale otsamoreeni reljeefsemaid nõlvu ja künklikku ala kattev metsane loodusmaastik. Pinnavorme ohustab kaevandamine.

Kaitseala oosil kasvab liigirikas, laiguti jalaka-, pärna- ja vahtraenamusega laane- ja salumets. Metsa vanad laialehised puud ja rikkalik põõsarinne on heaks elu- ja kasvupaigaks mitmetele eri liigirühmadele. Osa kaitseala metsast vastab loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüübile vana looduspõõs (9010*). Metsaelupaigatüübid on ohustatud, kuna need on mõjutatavad raietest. Vanad looduspõõsad on ohustatuna lisatud loodusdirektiivi I lissasse ja märgitud seal esmatähtsa elupaigana, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Intensiivse metsamajandamise tõttu väheneb vanadele looduspõõsadele iseloomuliku puustuga metsade osakaal. Vanade looduspõõsade elupaigatüüpi kuuluvad looduslikud vanad metsad ja hiljutiste põlengualade looduslikult uuenenud noored puistud. Eestis arvatakse vanade looduspõõsade hulka loo-, nõmme-, palu-, laane- ja rabastuvad metsad, mis vastavad põlismetsa kriteeriumidele. Natura aruandluse perioodi 2007–2012 järgi on Eestis vanu looduspõõsi 70 000 ha (3,2% Eesti metsade kogupindalast). Suuremad vanade looduspõõsade alad jäävad Ida-Virumaale, Pärnu- ja Valgamaale. Võlumäe-Linnamäe maastikukaitseala vanad looduspõõsad on peamiselt männienamusega puistud maastikukaitseala põhjaosas ja segapuistud kaitseala keskosas.

Roheline kaksikhammas (*Dicranum viride*), mille leviala hõlmab Euroopa, Aasia ja Põhja-Ameerika, on kõikjal ohustatud intensiivse majandustegevuse ja õhusaaste tõttu. Raiete tulemusena on vähenenud liigi elupaigaks olevate vanade looduspõõsade leviala. Vanade metsade kadumise tõttu on vähenenud ka vanade laialehiste puude osakaal, mille tüvedel taim kasvab. Liiki võib pidada haruldaseks, kuna keskkonnaregistri andmetel on Eestis sellel vaid 36 leiukohta ja tegemist on elupaiga suhtes nõudliku liigiga. Seda liiki on nimetatud loodusdirektiivi II lisas ja see kuulub II kaitsekategooria sammaltaimede hulka. Roheline kaksikhamba (*Dicranum viride*) kaitse tegevuskava eelnõu, Kai Vellak, 2011.)

Villtulikas (*Ranunculus lanuginosus*) on ohustatud, kuna on salumetsades kasvava liigina tundlik metsamajanduslikule tegevusele. Villtulikas on Eestis haruldane, kuna kasvab peamiselt vaid Kirde-Eesti salumetsades. Praegu on Eestis teada viis villtulika leiukohta, millest Võlumäe u 2000 taimega on taimede arvu järgi teisel kohal. See liik kuulub

I kaitsekategooria katteseemnetaimede hulka. Villtulikas on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi ohualdis liik. (Villtulika (*Ranunculus lanuginosus*) kaitse tegevuskava eelnõu, Ülle Jõgar, Kai Rünk, 2012.)

Sulgjas õhik (*Neckera pennata*) on vana metsa indikaatorliigina elupaiga suhtes küllaltki nõudlik. Sulgjat õhikut ohustab metsamajanduslik tegevus, mille tõttu väheneb vanade metsade osakaal ja elupaigaks sobivate suurte lehtpuude arv. Sulgja õhiku kasvukohad jäävad ala eesmärgiks seatud metsaelupaigatüüpide levikualale ning kattuvad suures osas villtulikale ja rohelinele kaksikhambale sobilike aladega. Liik kuulub III kaitsekategooria sammaltaimede hulka ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi ohuväline liik.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Võlumäe-Linnamäe maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kaitse-eesmärgiks seadmine vajalik, kuna elupaikade kaitseks kehtestatud kaitsekord tagab ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus või ka neile liikidele, kelle elupaigalised eelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise esinemisalaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle kaitse sellel alal on loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus või kelle soodsa seisundi säilimiseks pikaajaliselt (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatud kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutlusõiguse teostamisel sisustatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärgi saavutamist (LKS § 14 lg 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Linnuliikidest, mida ei ole loetletud kaitseala kaitse-eesmärgina, on kaitsealal registreeritud III kaitsekategooriasse kuuluvad väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*), väänkael (*Jynx torquilla*) ja valge-toonekurg (*Ciconia ciconia*). Neist suurima kaitseväärtusega on väike-kärbsenäpp. Kaitsealalt on teada ka mõned II kaitsekategooriasse kuuluva laanerähni (*Picoides tridactylus*) väljaspool pesitsusaega tehtud juhuvaatlused – võimalik on selle liigi pesitsemine eeldatavalt sihtkaitsevööndisse jäävates kuusikutes. Kaitsealustest seeneliikidest on kaitsealal registreeritud I kaitsekategooriasse kuuluva limatünniku (*Sarcosoma globosum*) leidumine. Viimati leiti seda liiki Võlumäe-Linnamäe maastikukaitsealalt 1965. aastal. Hiljem on käidud limatünnikut keskkonnaregistrisse kantud leiukohapunktis otsimas, kuid edutult. Kuna limatünnikut pole alalt pärast 1965. aastat leitud, ei ole selle liigi kaitse-eesmärgiks seadmine põhjendatud. Kaitsealustest taimeliikidest on alal peale kaitse-eesmärgiks seatud liikide veel II kaitsekategooriasse kuuluv kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) ja III kaitsekategooriasse kuuluv pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*). Kauni kuldkinga leiukohti on kaitsealal teada vaid üks, leiukoht on väike ega pruugi seetõttu olla elujõuline.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Võlumäe-Linnamäe maastikukaitseala on olemasolev kaitseala. Eelnõukohase määrusega kehtestatakse vana kaitsekorraga alal uus kaitsekord ja looduses jälgitav piir. Võlumäe-Linnamäe maastikukaitsealal paiknevad moreenitasandikud, vallikujuliste ooside ahelikud ja otsamoreenid on väärtuslikud, kuna suhteliselt väikesele alale on koondunud suur hulk Põhja-Eestile tüüpilisi mandrijäätekkelisi pinnavorme. Samuti on tähelepanuväärne ala reljeefsus. Lookleva põhiplaani künnise ja sellega kaasneva künkliku ala ulatus kirdest edelasse on 3,4 km, suurim absoluutne kõrgus on 113 m. Suhteline kõrgus ulatub kuni 25 meetrini ja nõlvakalle 25–30 kraadini. Otsamoreeni reljeefsemad nõlvad ja künklik ala on metsaga kaetud, ülejäänud ala on suuremalt jaolt põllustatud (EELIS, 2015). Võlumäe-Linnamäe maastikukaitsealal paiknevate geoloogiliselt ehituselt omapäraste pinnavormide kompleks seati ala kaitse-eesmärgiks juba 1986. aastal. Määrusega seatakse kaitse-eesmärgiks ka kaitsealal leiduvad metsaelupaigad ja olulisemad kaitsealused liigid.

Kaitseala kaitse-eesmärgiks olev haruldane ja ohustatud kooslus on vanad laane- ja salumetsad, mis osaliselt vastavad loodusdirektiivi elupaigatüübile vanad loodusemetsad (9010*). Kõigepealt määrati alal metsaelupaigatüübid 2001. aasta Natura inventuuride käigus. 2009. aastal tegid Keskkonnaameti looduskaitse bioloog Asko Lust ja kaitse planeerimise spetsialist Timo Kark lisainventuuri, et kontrollida elupaigatüüpide olemasolu. Elupaigatüüpe inventeeris ja kontrollis 2013. aastal ka Keskkonnaameti kaitse planeerimise spetsialist Riina Kotter. Kõrgema esinduslikkusega vanad loodusemetsad paiknevad kaitseala põhjaosas, keskosa vana loodusemets on madalama esinduslikkusega. Elupaigatüüpide esinduslikkuse hinnangud varieeruvad vahemikus A–C (väga esinduslik kuni keskmiselt ehk arvestatavalt esinduslik).

Võlumäe-Linnamäe maastikukaitseala vanad metsad on tüüpiliseks kasvukohaks kaitsealustele sammaltaimedele, milleks on II kaitsekategooriasse kuuluv roheline kaksikhambas (*Dicranum viride*) ja III kaitsekategooriasse kuuluv sulgjas õhik (*Neckera pennata*). Vanade laialehiste lehtpuude, peamiselt tammede tüvedel kasvava rohelse kaksikhamba Võlumäe-Linnamäe ehk Mõedaku leiukoht on Eesti üks kõige esinduslikumaid, seal asub alates 1997. aastast selle liigi riiklik seireala. Rohelse kaksikhamba seisund maastikukaitsealal on hinnatud heaks ja elujõuliseks (Rohelse kaksikhamba (*Dicranum viride*) kaitse tegevuskava eelnõu). Eesti 36 leiukohast paiknevad seal seitse ja see on ainus liigi leiukoht Lääne-Viru maakonnas. Eelkõige haabadel, jalakatel, vahtratel jt kõvalehtpuudel kasvava sulgja õhiku leiukohti on kaitsealal registreeritud üheksa. Liigi olemasolu alal annab tunnistust sealsete metsade võrdlemisi heast looduslikust seisundist, kuna sulgjas õhik on metsaelupaikade hea seisundi indikaator. Kuigi ala on paiguti inimtegevusest mõjutatud, on kaitsealuste sammaltaimede kasvutingimused tagatud.

I kaitsekategooriasse kuuluva villtulika leiukohti on Eestis teada vaid kuus, neist kaks asuvad Lääne-Virumaal. Võlumäe-Linnamäe leiukoht on isendite arvu poolest Eestis suuruselt teine (u 2000 taime), mistõttu on sel suur kaitseväärtus. Võlumäe-Linnamäe leiukoht avastati alles 2011. aastal ja on erandlik: kui mujal kasvavad taimed vähese inimõjuga metsaaladel, siis seal lisaks ka suusa- ja jooksuradade ääres.

Lisaks eespool kirjas olevale on Võlumäe-Linnamäe maastikukaitseala kaitse all hoidmine põhjendatud asjaoluga, et tegemist on osaliselt Natura võrgustikku kuuluva alaga. Kaitseala sihtkaitsevööndisse jäävatel aladel asub Võlumäe loodusala.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitsealal on peamiseks kaitse-eesmärgiks sealse maastiku, looduslike elupaikade ja liikide kaitse, on kaitseala tüübiks jätkuvalt valitud maastikukaitseala. Ala on moodustatud piirkonna geoloogiliselt ehituselt omapäraste pinnavormide ja nendel väljakujunenud loodusmaastike kaitseks. Inju-Saueaugu-Võlumäe servamoodustiste kompleksi kuuluv Võlumäe otsamoreen kui Põhja-Eesti üks reljeefsemaid otsamoreene on kaitseala suurim kaitseväärtus. Maastikulist väärtust lisab alale reljeefi vaheldusrikkus ja künklikku ala kattev metsane loodusmaastik, väärtusliku metsaelupaigatüübi ning haruldaste, ohustatud ja kaitsealuste liikide leidumine.

Piirkonda pole võimalik kaitsta hoiualana, kuna hoiuala moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks ning seal kaitstakse elupaikasid ja kasvukohtasid, mille kaitseks on hoiuala moodustatud. Hoiuala kaitsekord ei võimalda kaitsta maastikulisi väärtusi ja metsamassiive tervikuna. Hoiualale ei koostata kaitse-eeskirja, mis on paljude erinevate kaitseväärtuste olemasolu korral kaitseriigi täpsustamiseks vajalik. Samuti ei võimalda hoiuala kaitsekord mitme eri rangusega võõndi moodustamist ja vajalike piirangute rakendamist. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välispiir ja võõndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtunud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (teed, mõõdistatud katastriüksused, metsasihid). Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Võlumäe-Linnamäe maastikukaitseala pindala on 346,6 ha. Võrreldes 1986. aastal kinnitatud otsusega väheneb kaitseala pindala 90,3 ha võrra. Võlumäe-Linnamäe maastikukaitseala piiritlemisel on arvestatud, et kaitseala hõlmaks reljeefset Võlumäe otsamoreeni ja väärtuslikke metsamaastikke. Kaitseala pindala vähenemine on tingitud Võlumäe otsamoreeni idaküljega piirneva põllumaa ja väiksemate elumajade ümbrusesse jäävate tugevamate inimõjuliste metsaalade väljatsoneerimisest. Kaitseala muudes osades on väikesed piirimuudatused tingitud välispiiri täpsustamise vajadusest. 1986. aasta kaitsekorra järgi on maastikukaitseala täies ulatuses piiranguvõõnd. Vastavalt loodusväärtuste leidumisele on kaitsealale moodustatud ka sihtkaitsevõõndid.

Vastavalt eelnõukohasele kaitse-eeskirjale koosneb kaitseala kahest sihtkaitsevõõndist (Aasuvälja ja Tammemäe) ning ühest piiranguvõõndist (Võlumäe-Linnamäe). Sihtkaitsevõõnditesse jääb 70,1 ha, millest 34,7 ha on eramaa, 29 ha riigimaa ja 6,4 ha munitsipaalmaa. Piiranguvõõndisse jääb 276,5 ha, millest 243,3 ha on eramaa, 22,1 ha riigi- ja jätkuvalt riigi omandis olev maa ja 11,1 ha munitsipaalmaa. Sihtkaitsevõõndisse tsoneeriti ala kaitse-eesmärgiks seatud metsakooslused, mis vastavad loodusdirektiivi metsaelupaigatüüpide kriteeriumitele ning väärtuslikud vanad, laiguti laialehiste puude enamusega metsad. Samuti määrati sihtkaitsevõõndisse olulisimate rangemat kaitseriigi vajavate kaitsealuste liikide elupaigad. Ülejäänud ala tsoneeriti piiranguvõõndisse.

Pindalalised muutused eramaade osas on järgmised: 1986. aasta otsusega kaitse alla võetud praegustest eramaadest arvatakse kaitsealast välja u 90 ha. Välja arvatakse põllumaad ja väikesed inimtegevusest tugevasti mõjutatud metsad elamute vahel. Seni piiranguvööndis olevast eramaast arvatakse sihtkaitsevööndisse ligikaudu 35 ha. See on vajalik, et tagada kaitsealuste (sh I kaitsekategooria) liikide kaitse.

Välispiir kulgeb peamiselt mööda katastripiire, teid ja metsasihte, kusjuures teed ja sihid on kaitsealast välja tsoneeritud, piir kulgeb mööda teede ja sihtide servi. Mõnes kohas on välispiirina kasutatud kõlviku piiri või elektriliini koridori serva. Kõlviku piiri kasutakse piirina, kui piir kahe kõlviku vahel on selgesti jälgitav, näiteks metsa- ja põllumaa piir. Välispiirile jäävad elektriliinid on kaitsealast välja arvatud.

Aasuvälja sihtkaitsevöönd (14,6 ha) paikneb Mõedaka külas ja sinna jäävad kaitseala põhjaosa kõige väärtuslikumad loodusdirektiivi elupaigatüüpide kriteeriumitele vastavad metsamassiivid. Vöönd koosneb kahest lahustükist. Idapoolse ja suurema lahustüki piir kulgeb põhjaosas mööda metsasihti, kusjuures metsasiht jääb vööndist välja. Idapiir kulgeb põhjaosas mööda katastripiiri ja seejärel mööda metsatee serva, metsatee jääb vööndist välja. Lõunaosas jookseb piir osaliselt mööda Aasuvälja tee serva, kusjuures tee jääb vööndist välja. Osa lahustüki lõunapiirist ja läänepiir ühtivad katastripiiriga. Suurema lahustüki põhjapiir on vööndi välispiiriks. Väiksema ja läänepoolsema lahustüki põhjapiir kulgeb samuti mööda metsasihti, kusjuures metsasiht jääb vööndist välja. Ida- ja lõunapiir ühtivad katastripiiriga ning läänepiir kulgeb mööda Vahtkonna tee serva, kusjuures tee jääb vööndist välja. Lahustüki läänepiir ja põhjapiir on kaitseala välispiiriks. Kogu ala on riigimetsamaa ja jääb katastriüksusele Põlula metskond 21 (tunnus 70201:002:1100). Aasuvälja sihtkaitsevööndisse jääv ala on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse, kus kooslused jäetakse looduslikule arengule, kuna sealsed metsaelupaigad on inventeeritud loodusdirektiivi elupaigatüübiks, mis ei vaja hooldust. Ala on inimtegevusest vähe mõjutatud ja kooslused ei vaja säilimiseks inimese sekkumist.

Tammemäe sihtkaitsevöönd (55,5 ha) paikneb Aasuvälja ja Mõedaka külas. Vööndisse on tsoneeritud väärtuslikud laane- ja salumetsad ning kaitse-eesmärgiks seatud liikide olulisimad elupaigad. Vööndi põhjapiir jookseb mööda katastriüksuse 17119 Sõmeru–Kabala tee piiri, kusjuures tee jääb nii vööndist kui ka kaitsealalt välja ja piiriks on katastriüksuse piir. Osa vööndi põhjapiirist on kaitseala välispiiriks. Katastriüksuse piir on vööndi piiriks ka vööndi läänepoolseimas nurgas. Vööndi läänepiir jookseb mööda tee serva, mis on ühtlasi metsa- ja põllumaa piiriks, tee jääb vööndist välja. Vööndi lõunaosas kulgeb piir peamiselt mööda katastriüksuste piire, lõunapoolseimas otsas on piiriks elektriliini koridori piir, elektriliin jääb vööndist välja. Vööndi idaosas Mõedaku suusabaasi ümbruses on piirina kasutatud peamiselt kõlviku piiri, ühes kohas lasketiiru muust alast eraldavat mullavalli (jääb sihtkaitsevööndist välja) spordibaasi vahetus läheduses ja jalgrada, kusjuures jalgrada jääb vööndist välja. Vööndi läänepiir paikneb Mõedaku–Suusabaasi tee keskteljest 50 m kaugusel. Tee serva jääva suurte tormi- ja üraskikahjustustega metsaala arvamine sihtkaitsevööndisse pole vajalik. Vööndi piiri tõmbamisel 50 m kaugusele teest moodustub kaitsealuste liikide elupaikade ümber piisav metsamajanduslikust tegevusest puutumatu puhverala.

20% Tammemäe sihtkaitsevööndist on riigimetsamaa, mis jääb osale katastriüksusest Põlula metskond 22 (70201:002:1110), ja 11% on munitsipaalomandisse jääv ühiskondlike ehitiste maa, mis jääb osale katastriüksusest Mõedaku spordibaas (70201:002:0156). 67% vööndist jääb eramaadele: täies ulatuses on sihtkaitsevööndisse tsoneeritud Karjatse (70201:002:1522), Välja (70201:002:1511), Priimani (70201:002:0522), Karja

(70201:002:1683), Kirsipuu (70201:002:0692), Tõusu (70201:002:0033) ja Hiiemäe (70201:002:0112) katastriüksus ning osaliselt Võlumäe (70201:002:0172), Tammemäe (70201:002:0890) ja Mäeveere (70201:002:0052) katastriüksus. Tammemäe sihtkaitsevööndisse jääv ala on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse, kus on lubatud koosluste hooldamine. Sinna on tsoneeritud spordibaasi ümbrusesse jääv tugeva inimõjuga metsaala, mis on pikalt kasutuses olnud puhkealana ning on tihedalt täis hooldatavaid suusa- ja jooksuradu. Ala on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse, sest sealsed vanade pärnade, jalakate, vahtrate, tammede ja teiste puudega oosidel kasvavad metsad on olulised elurikkuse kandjad. Sellises metsas asub üle 21 ha suurune I kaitsekategooria liigi villtulika leiukoht. Lisaks villtulikalale on sihtkaitsevööndis sobiva elupaiga leidnud ka II kaitsekategooria liigid roheline kaksikhammas ja kaunis kuldking ning III kaitsekategooria liigid pruunikas pesajuur ja väike kärbsenäpp. Villtulika suurim ohutegur on metsamajanduslik tegevus, mistõttu ei saa villtulika leiukohti käsitleda majandusmetsadena. Villtulika soodsa seisundi tagamiseks on oluline, et säiliks liigile soodsad ökoloogilised tingimused: varjuline kuni poolvarjuline kasvukoht. Seda ei saa tagada lageraietega. Villtulika soodsa seisundi tagamiseks peab jätma ümber kasvukoha metsaala ka puhervööndiks. Kui vahetult villtulika kasvualade kõrval teha lageraiet, siis tekib tormimurru oht, mis mõjutab oluliselt ala ökoloogilisi tingimusi. Kuna villtulika ja teiste liikide elupaikade kaitseks jääb sihtkaitsevööndisse palju haigustest kahjustatud metsaalasid, on metsade seisundi parandamiseks ja inimeste turvalisuse tagamiseks vajalik koosluste mõningane hooldamine. Kaitsekorralduskavas tuleb planeerida metsakoosluste kujundamise vajadus, et säiliks liikidele soodsad elupaigatingimused.

Võlumäe-Linnamäe piiranguvööndisse (276,2 ha) kuulub sihtkaitsevöönditest välja jääv osa kaitsealast, kus kaitstakse peamiselt maastikulisi väärtusi. Piiranguvööndisse jäävad piirkonna majanduslikult kasutatavad alad (metsamaad, põllumaad ja muud kultuurmaad) ja hoonestatud kinnistud. Piiranguvöönd koosneb kolmest lahustükist. Põhjapoolseim lahustükk paikneb Aasuvälja külas. Läänest piirneb lahustükk suuremas osas Aasuvälja sihtkaitsevööndiga, mujal on vööndi piir välispiiriks. Põhjas jookseb piir mööda metsasihti, kusjuures siht jääb kaitsealast välja, idas ja lõunas mööda metsamaa piiri, idas osaliselt ka mööda Kunda jõe läänekallast, lõunas on metsamaa piiriks elektriliini koridori serv. Idapiiri lõunaots jookseb mööda katastripiire. Keskmine lahustükk paikneb Aasuvälja külas Aasuvälja ja Tammemäe sihtkaitsevööndi vahel. Lahustükk piirneb põhjast suuremas osas Aasuvälja sihtkaitsevööndiga ja lõunast osaliselt Tammemäe sihtkaitsevööndiga, ülejäänud osa vööndi piirist on kaitseala välispiiriks. Läänepiir kulgeb mööda Vaeküla vahtkonna tee I serva. Idapiir kulgeb mööda Vaeküla vahtkonna tee II ja Sõmeru–Kabala tee (tee nr 17119) serva. Teed jäävad kaitsealast välja, Sõmeru–Kabala tee servas jookseb piir mööda katastriüksuse piiri. Lõunapiir jookseb mööda katastriüksuste piiri ja Võlumäe–Lillemäe tee serva, tee jääb kaitsealast välja. Lõunapoolseim ja suurim Võlumäe-Linnamäe piiranguvööndi lahustükk paikneb Mõedaka, Põlula ja Nurkse külas ning piirneb loodest Tammemäe sihtkaitsevööndiga. Ülejäänud osas on lahustüki piir välispiiriks. Põhjapiir kulgeb mööda Sõmeru–Kabala tee serva, kusjuures tee jääb kaitsealalt välja ja piiriks on katastriüksuse piir. Idapiir jookseb mööda katastripiire, metsamaa piiri ja teede servi. Osa läänepiirist jookseb mööda Nurkse–Põlula tee (tee nr 17115) serva. Teed jäävad kaitsealalt välja ja Nurkse–Põlula tee servas ühtib piir katastriüksuse piiriga. Lõunapiir jookseb mööda Rakvere–Rannapungerja tee (tee nr 88) serva, tee jääb kaitsealast välja ja piir ühtib katastriüksuse piiriga. Läänepiir jookseb peamiselt mööda katastripiire, mõnes kohas ka mööda metsamaa piiri ning radade ja väiksemate teede servi. Teed ja rajad jäävad kaitsealalt välja. Kaitseala edelanurgas Lepiku katastriüksusel (tunnus 70201:002:1720) on tõmmatud mõtteline joon üle põllumaa kinnistule viiva tee ristumiskohast maanteega õuema idanurgani. Kaitseala läänepiiril Varese mäe katastriüksusel (70201:002:2000) on tõmmatud mõtteline sirge üle rohumaa metsamaa

kõlviku nurgast õuemaa lõunanurgani ja seejärel sama õuemaa idanurgast üle kolme kinnistu Vahtra katastriüksuse (tunnus 70201:002:0130) läänenurka.

88% piiranguvööndisse jäävatest maadest kuulub eraomandisse, 6% riigi omandisse, 4% munitsipaalomandisse ja 2% on jätkuvalt riigi omandis. Riigimaa on Riigimetsa Majandamise Keskuse halduses olev riigimetsamaa, Maanteeameti halduses olev kaitseala läbiv Sõmeru–Kabala tee transpordimaa ja Maa-ameti halduses olev Linnuse katastriüksuse (tunnus 70201:002:0277) maa.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal leiduvate loodusväärtuste kaitse vajadusega ning lähtunud kaitseala tzoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamusest (Pihu, S. Völumäe-Linnamäe maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõu ekspertiis, 2010). Kaitse-eeskirja koostamisel on arvestatud kaitsekorra mõjuga loodusala kaitse-eesmärkidele ja Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivate erisustega.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal leiduvate liikide ja looduslike elupaikade ning maastikuilme soodsa seisundi ning on proportsionaalne.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (PS § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärgiks on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse direktiivist 92/43/EMÜ riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmarke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavate tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Kaevandamisalase ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud kahte sihtkaitsevööndisse ja ühte piiranguvööndisse. Leebem kaitsereežiim seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise, kuna ei võimalda tagada teadaolevate metsaelupaikade ning nendega seotud kaitsealuste liikide elupaikade säilimist.

Võrreldes Rakvere Rajooni RSN TK 18. detsembri 1986. a otsusega nr 302 kehtestatud Völumäe-Linnamäe maastikukaitsealaga, kus kehtis ainult piiranguvööndi režiim, moodustatakse kaitsealal 70,1 ha ulatuses sihtkaitsevööndeid. Sihtkaitsevööndid moodustatakse metsaelupaikade ja kaitse-eesmärgiks seatud sihtkaitsevööndi režiimi vajavate kaitsealuste liikide kaitseks. Kaitseala pindala tervikuna väheneb 90,1 ha võrra: kaitsealast on välja tsoneeritud Völumäe otsamoreeni idaküljega piirnev põllumaa ja väiksemad elumajade ümbrusesse jäävad inimõjulised metsaalad. Välispiiri täpsustamise käigus on tehtud väiksemaid piirimuudatusi.

Völumäe-Linnamäe maastikukaitseala kaitse-eeskirja kinnitamisel jõustub määrus kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist. Rakvere Rajooni Rahvasaadikute Nõukogu Täitevkomitee 18. detsembri 1986. a otsus nr 302 „Völumäe-Linnamäe maastikukaitseala moodustamine” tunnistatakse kehtetuks.

Kuna alal ei leitud poollooduslikke kooslusi, ei käsitle kaitse-eeskiri nende hooldamist. Pilliroo ja adru varumise lubamine on samuti jäetud käsitlemata, kuna kaitsealal puuduvad suuremad veekogud. Samuti ei reguleerita kaitse-eeskirjaga olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutoid ja veerežiimi taastamist, kuna sihtkaitsevööndites maaparandussüsteemid ja looduslikud veekogud puuduvad.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kogu kaitsealal kehtivad kaitsekorra üldpõhimõtted on kooskõlas looduskaitseadusega, samas on määruses sätestatud mõningaid erisusi. Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja teisi metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal. Kaitsealal ei ole kehtestatud ajalisi liikumispiiranguid, kuna seal ei ole registreeritud häirimisele eriti tundlike linnuliike, kelle sigimisedukuse seab ohtu inimeste liikumine pesapaiga ümbruses pesitsemise ajal. Marjade, seente ja muude metsa kõrvalsaaduste korjamine kooslusi ohtu ei sea. I ja II kaitsekategooriasse kuuluvate kaitsealuste taime- ja seeneliikide kahjustamine, sealhulgas korjamine ja hävitamine, on keelatud looduskaitseaduse § 55 alusel. III kaitsekategooriasse kuuluvate taimede, seente ja selgrootute loomade hävitamine ja loodusest korjamine on lubatud ulatuses, mis ei ohusta liigi säilimist selles elupaigas.

Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud õuealal ja kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Lisaks on piiranguvööndis lubatud telkimine eramaal ja lõkke tegemine põllumaal. Muul juhul on telkimine ja lõkke tegemine lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal (sh õuealal) telkimisel ja lõkke tegemisel tuleb arvestada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatuga. Muul juhul on telkimine ja lõkke tegemine lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Reguleerimata telkimine ja lõkke tegemine seavad ohtu kaitseväärtuste säilimisele: suureneb negatiivne mõju kooslustele ja kaitsealustele liikidele (häirimine, tallamine, prahistamine, ebaseaduslikud lõkkekohad, puude raie lõkketegemise eesmärgil). Piiranguvööndis telkimine ei ohusta kaitseväärtuste säilimist, kuna seal pole registreeritud tallamisõrnu kooslusi: alal ei ole registreeritud väärtuslikke niidu- ja sooelupaiku, piiranguvööndi metsad on majandatavad. Riigimaal toimub telkimine selleks

ettevalmistatud kohas. Lõkke tegemine peab olema rangemalt reguleeritud, kuna väljaspool ettevalmistatud kohta või õueala võib lõkke tegemine põhjustada metsa- või kulupõlengut. Kaitseala metsades leidub suurel hulgal lamapuitu ja kuivanud tüükaid, mis on äärmiselt tuleohtlikud. Erandjuhul võib kaitseala valitseja anda telkimiseks ja lõkke tegemiseks loa, kui tegevus ei kahjusta ala kaitseväärtusi.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel, jalgratastega ka radadel. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud töödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel. Sellisteks on näiteks sihtkaitsevööndis liinirajatiste hooldustööd kaitseala valitseja nõusolekul ning piiranguvööndis metsa- ja põllumajandustööd. Kaitseala läbivad laiad suusarajad ja sihid ei ole mootorsõidukitega liiklemiseks mõeldud teed, samas võib jalgratastega sõitmist seal lubada. Kaitseala valitseja nõusolekul on maastikusõidukiga sõitmine lubatud suusaradade sissesõitmisel ja hooldamisel. Ehitusseadustiku mõistes on kõik teed rajatised ja nendel liiklemisel tuleb lisaks arvestada liiklusseaduses sätestatud erisustega. Mõisteid „maastikusõiduk”, „mootorsõiduk” ja „sõiduk” kasutatakse lähtuvalt liiklusseaduse § 2 punktidest 36, 40 ja 73.

Kaitsealal on keelatud sõita maastikusõidukiga, välja arvatud loetelus lubatud juhtudel, kuna see kahjustab kooslusi, kaitsealuste, harulaste või ohustatud liikide kasvukohti ja pinnast. Võlumäe-Linnamäe maastikukaitseala on enamjaolt tugevasti reljeefne ja seal on erosioonioht. Kuna kaitsealal asub Mõedaku spordibaas ja sealsetes metsades on ettevalmistatud suusarajad, on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud maastikusõidukiga sõitmine suusaradade sissesõitmisel. Kooskõlastust on võimalik võtta pikemaks ajavahemikuks. Kaitseala valitseja nõusolek on vajalik, sest rajad läbivad väärtuslike koosluste, haruldaste, ohustatud ja kaitsealuste liikide kaitseks moodustatud sihtkaitsevööndeid. Nende väärtuste säilimiseks on oluline, et kaitseala valitseja saaks seada tingimusi suusaradade sissesõitmiseks.

Kaitsealal on lubatud ujuvvahendiga sõitmine ja kalapüük. Suuremad veekogud kaitsealal puuduvad, kuid hoonestuse juurde kuuluvad tiigid, kus maaomaniku nõusolekul on ujuvvahendiga sõitmine ja kalade olemasolu korral ka kalapüük lubatud.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine jahimaal. Endise Rägavere (nüüd Vinni) valla üldplaneeringus on osa maastikukaitsealast määratud puhkealaks, mis vastavalt jahiseaduse § 3 lõike 2 punktile 1 ei ole jahimaa.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet; koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid; kehtestada detail- ja üldplaneeringut; lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist. Lautri või paadisilla püstitamist või laiendamist pole kaitse-eeskirjas mainitud, sest kaitseala veekogud on väikesed tiigid. Kaitseala valitseja nõusolekuta on keelatud anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist.

Samuti on kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud kaitsealal anda jahiulukitele lisaööta. Jahiulukite lisaöötmise suurendab kunstlikult loomade arvukust. Villtulika kaitse tegevuskava järgi võib metssigade suur arvukus avaldada villtulikale tuhnimise ja tallamisega negatiivset mõju.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike koosluste säilitamiseks. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik kaitsealuste liikide elupaikade ja väärtuslike metsaökosüsteemide kaitse tagamiseks. Kaitsealal on kaks sihtkaitsevööndit: Aasuvälja ja Tammemäe sihtkaitsevöönd. Vööndite kaitse-eesmärkides ei korrata kaitseala üldiseid kaitse-eesmärke, vaid tuuakse pigem välja igale kindlale vööndile eriomane eesmärk. Seega ei rõhutata vööndite kaitse-eesmärkides kogu maastiku kaitse olulisust, kuna see on oluline kaitse-eesmärk kogu kaitsealal.

Aasuvälja sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsaökosüsteemide arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina ning kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse. Aasuvälja sihtkaitsevööndi alale jäävaks elupaigatüübiks on vanad loodusemetsad (9010*), mis katavad peaaegu kogu vööndit. Kogu sihtkaitsevööndi ala jääb metsade alla. Vööndi metsad kuuluvad jänesekapsa, jänesekapsa-pohla ja sinilille kasvukohatüübi alla. Tegemist on vanade, 100–140-aastaste segapuistutega, kus kasvavad männid ja kased, vähesel määral kuused, tammed, haavad ja pärnad. Mets on eriilmeline, liigirikas, häiludega, leidub palju lamapuitu. Raiete mõju metsadele on vähene, peamiselt on tegemist juhuslike puude raiega, et tagada metsateede läbitavus. Kuivenduse mõju puudub. Aasuvälja sihtkaitsevööndi külastuskoormus on samuti tunduvalt väiksem kui Tammemäe sihtkaitsevööndis. Vanu loodusemetsi ei hooldata, vaid need jäetakse looduslikule arengule. Kaitsealustest liikidest on vööndis registreeritud III kaitsekategooriasse kuuluva linnuliigi väike-kärbsenäpi (*Ficedula parva*) leidumine. Liike on selles piirkonnas vähe uuritud, kuid arvestades, et tegemist on vanade loodusemetsadega, on ala potentsiaalne elupaik mitmele kaitsealusele liigile.

Tammemäe sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsaökosüsteemide, kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse ning maastikuilme säilitamine. Vööndis leidub elupaigatüüpi vanad loodusemetsad (9010*), mis katab vööndit osaliselt ja on suure külastuskoormuse tõttu üldiselt võrdlemisi madala esinduslikkusega. Kogu sihtkaitsevööndi ala jääb laane- ja salumetsade alla. Liigiliselt on metsad väga mitmekesised, esindatud on peaaegu kõik Eesti aladel kasvavad lehtpuuliigid, palju on laialehiseid liike. Seetõttu on ala esinduslik haruldaste ja

ohustatud sammalde ja samblike elupaik. Metsade vanuseline struktuur on mitmekesine, kuuse enamusega puistutes jääb kuuskede vanus enamjaolt 70–100 aasta vahele, ühel eraldisel on kuuskede vanus 152 aastat. Kuuseenamusega metsaosad on väga tormiõrnad, palju on tuuleheidet ja -murdu ning üraskite kahjustusi. Tammemäe sihtkaitsevööndisse jäävad kaitseala kõige külalistatavamad osad, seal on palju suusa- ja jooksuradu, mida on aastakümnete jooksul regulaarselt hooldatud. Kahjustatud alad vajavad seisundi parandamiseks koosluse kujundamist.

Lisaks metsadele on vööndi oluline kaitseväärtused seal leiduvad kaitsealused liigid. Kaitsealustest soontaimeliikidest kasvavad vööndis I kaitsekategooriasse kuuluv villtulikas (*Ranunculus lanuginosus*), II kaitsekategooriasse kuuluv kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) ja III kaitsekategooriasse kuuluv pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*). Villtulikat leidub peaaegu kogu alal. Sammaltaimedest on vööndis registreeritud II kaitsekategooriasse kuuluv roheline kaksikhammas (*Dicranum viride*) ja III kaitsekategooriasse kuuluv sulgjas õhik (*Neckera pennata*). Linnuliikidest on vööndis registreeritud III kaitsekategooriasse kuuluv väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*). Väike-kärbsenäpp pesitseb kogu vööndi alal. Kaitsealustest seeneliikidest on vööndis registreeritud I kaitsekategooriasse kuuluv limatünnik (*Sarcosoma globosum*), samas ei ole liigi leidumine alal viimastel aastakümnetel kinnitust leidnud.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud, ning kuni kümne osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud, ning rohkem kui kümne osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Kaitseala valitseja nõusolekul ette valmistatud ja tähistatud kohaks on kaitseala valitseja nõusolekul hooldatavad suusa- ja jooksurajad. Suusa- ja jooksuradade skeem esitatakse kaitsekorralduskavas. See tähendab, et seal on ilma kaitseala valitseja nõusolekuta lubatud korraldada kuni 50 osalejaga rahvaüritusi. Suuremate ürituste puhul on vajalik kaitseala valitseja nõusolek.

Radade haldaja ja spordibaasi kasutamise ja rahvaürituste (s.h koolide spordipäevad) korraldaja võib küsida kooskõlastuse pikema aja, nt kogu hooaja kohta. Kooskõlastuses märgitakse ära, milliseid radu kasutatakse ning kaitseala valitseja saab vajadusel seada täpsustatud tingimusi nende kasutamiseks ja hooldamiseks. Kooskõlastuse nõue on oluline sellepärast, et alal on kaitsealuste liikide (sh I kaitsekategooria taimeliigi ning puutüvedel kasvavate II ja III kaitsekategooria samblaliikide) kasvukohad.

Muudes kohtades on ilma kaitseala valitseja nõusolekuta sihtkaitsevööndis lubatud kuni kümne osalejaga rahvaürituste korraldamine, suurema osalejate arvu puhul on vajalik kaitseala valitseja nõusolek. Kaitseala valitseja saab nõusoleku andmisel seada kaitseväärtuste säilimiseks vajalikke tingimusi. Sihtkaitsevööndis leidub tallamist mittetaluvaid kaitsealuseid liike, tallamisele on tundlik kogu sihtkaitsevööndi metsade alustaimestik. Samuti häirib olemasolevatest radadest väljaspool liikumine varjulisemates kohtades pesitsevaid linnuliike. Sihtkaitsevööndi aladel suunatakse inimesed ettevalmistatud radadele ja seal on võimalik korraldada rahvaüritusi, mis ei tekita loodusele suuremat kahju. Looduskaitsealuse alusel on rahvaürituse korraldamine sihtkaitsevööndis keelatud, kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti. Seega on sihtkaitsevööndis rahvaürituse korraldamise lubamine oluline leevendus.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus, olemasolevate rajatiste hooldustööd ja Tammemäe sihtkaitsevööndis koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Loetletud tegevused on looduskaitseaduse § 30 lõikes 4 kirjas tegevustena, mida sihtkaitsevööndis võib kaitse-eeskirjaga lubada, kui need tegevused kaitsealust objekti ei kahjusta või need tegevused on koosluse või kaitsealuse liigi kaitseks vajalikud.

Kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalikke tegevusi lubatakse, et võimaldada looduskaitseliste tööde tegemist kaitsealuste liikide elupaikade seisundi parandamiseks. Kaitsekorralduslikke töid tehakse kaitsealal kaitsekorralduskava alusel ja liigikaitseliste tööde planeerimisel lähtutakse kaitsealuste liikide kaitse korraldamiseks koostatud tegevuskavadest.

Kaitse-eeskiri lubab kaitseala valitseja nõusolekul Tammemäe sihtkaitsevööndis koosluste kujundamist vastavalt kaitse-eesmärgile. Koosluste kujundamine toimub kaitsekorralduskava alusel. Tammemäe sihtkaitsevööndisse jäävad Mõedaku spordibaasi ümbruse metsad, kus on suur külastuskoormus ja aastakümnete jooksul välja kujunenud suusa- ja jooksuradade võrgustik. Tegemist on populaarse puhkealaga. Samas on vööndi kuuseenamusega metsades palju tormi- ja üraskikahjustusi ning tõenäoliselt tekib neid lähiaastatel juurde. Tormikahjustuse aladel on vajalik tagada metsa uuenemine ja parandada metsakoosluse looduslikku seisundit. Samuti on Tammemäe sihtkaitsevööndis vaja tagada kaitse-eesmärgiks oleva maastikuilme ehk metsasuse säilimine.

Sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tee ja tehnovõrgurajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks ja rajatise püstitamine kaitseala tarbeks. Muude rajatiste püstitamine pole lubatud, sest sihtkaitsevööndite maa on metsamaa ning hoonete püstitamiseks ei ole vajadust ega sobivaid kohti. Suuremaid lagedaid alasid sihtkaitsevööndites ei ole. Samuti ei ole tarvidust püstitada hoonet maastike hooldamise eesmärgil, kuna alal ei leidu poollooduslikke kooslusi. Ehitada võib ainult piiranguvööndis. Kaitseala jaoks on vajalik külastustaristu parandamine, et hoida külastajaid olemasolevatel suusa- ja jooksuradadel ning vältida väljaspool radasid olevate alade tallamist. Seega on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks. Vajalikuks võib näiteks osutada radade pinnase erosiooni tõkestamine ja piirete paigaldamine. Kuna ala külastuskoormus on suur, on alale kindlasti vajalik paigaldada infotahvleid ja -viitasid. Samuti tuleb tähistada kaitseala vööndite piirid. Tee ja tehnovõrgurajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks võib osutada vajalikuks kinnistule juurdepääsu tagamisel või kommunikatsioonide paigaldamisel läbi sihtkaitsevööndi.

Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis olemasolevate rajatiste hooldustöid. Kaitseala sihtkaitsevööndites ei ole ühtegi majapidamist ega hoonet, seega ei ole tarvidust kaitse-eeskirjaga lubada hoonete hooldustöid. Olemasolevateks hooldust vajavateks rajatisteks kaitsealal on teed, tehnovõrgurajatised, suusa- ja jooksurajad, tõenäoline on infotahvlite ja vajaduse tekkimisel ka piirete lisamine radade äärde. Peamised hooldustööd teedel ja radadel on maha kukkunud ja murdunud puude eemaldamine ning ohtlike puude raie, samuti võsa eemaldamine teede ja radade äärest. Teede ja radade hooldustöödeks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, mille võib radade haldaja küsida pikema aja kohta. Kooskõlastuse väljaandmisel saab kaitseala valitseja seada tingimusi, millega peab teede ja radade hooldamisel arvestama, et ala loodusväärtused ei saaks kahjustada. Samuti on kaitseala valitsejal ülevaade kaitsealuste liikide ja koosluste leviku kohta alal ning ta on seega pädev otsustama, milliseid radu saab suusa- ja jooksuradadeks kasutada. Kaitseala valitseja

nõusolekut ei ole vaja taotleda nendeks töödeks, mida on vaja teostada koheselt otsese ohu eemaldamiseks ja läbipääsu tagamiseks rajal. Kui rajale on kukkunud puu, eemaldatakse murdunud puu täiendava kooskõlastuseta rajalt ja tõstetakse see raja kõrvale metsa. Kaitseala üheks olulisimaks kaitse-eesmärgiks on pinnavormide kaitse, seega ei saa radade hooldamisel lubada suuremaid pinnaseteid. Pinnaseteid võib lubada erosiooni tõkestamiseks radadel. Pinnasetööd kahjustaksid ka radade ääres kasvavaid kaitsealuseid liike.

2.5.4.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on, arvestades käesoleva määrusega sätestatud erisustega, keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Piirangud on kooskõlas looduskaitseaduse § 30 lõikega 2.

Kaitse-eeskirjaga ei tehta olulisi leevendusi majandustegevuse ja loodusvarade kasutamise osas, kuna need tegevused seaksid ohtu kaitseala loodusväärtuste säilimise. Majanduslikuks huviks on piirkonnas kindlasti metsaraiete tegemine. Metsaraied hävitavad metsaelupaigad ja seavad ohtu kaitsealuste liikide säilimise, metsaraiete lubamist sihtkaitsevööndis majanduslikel eesmärkidel tulu saamiseks ei võimalda ka looduskaitseadus.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on üks kolmest lahustükist koosnev Völumäe-Linnamäe piiranguvöönd. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja kaitseala maastikuilme säilitamine ning kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse. Piiranguvööndisse jäävad piirkonna majanduslikult kasutatavad ja looduse poolest vähem väärtuslikud alad.

Piiranguvööndi alast 51% on puistud. Ülejäänud osa on peamiselt põllumaa ja vähemal määral kultuurrohuma. Põllu- ja rohumaa suur osakaal kaitseala pindalast on määratud sellega, et kaitstakse pinnavorme. Põllumaade osakaal on suurem vööndi lõunaosas, põhjaosa on võrdlemisi metsane. Vööndis leidub palju kuuseenamusega puistuid, mis on tormiõrnad, palju on tormikahjustusi. Samuti on palju ürasekikahjustusi. Vööndi põhjapoolse lahustüki metsad on eriilmelised, kuid suhteliselt noored puistud. Kasvukohatüüpidest on esindatud jänesekapsa, jänesekapsa-mustika, jänesekapsa-pohla, mustika ja angervaksa kasvukohatüübid. Puistutest on kõige levinumad männienamusega segapuistud, väiksematel aladel leidub kuuse, kase, haava ja jõe kallastel ka hall-lepa enamusega puistuid. Metsade vanus jääb enamjaolt 45–80 aasta vahele, ühel eraldisel kasvab 112-aastane männik. Kaitseala keskosas paikneva lahustüki metsad on valdavalt sinilille kasvukohatüüpi kuuluvad lehtpuude enamusega segametsad, peamiselt kaasikud. Samas leidub ka kuusikuid ja väikesel alal männikuid, ühel eraldisel kasvab 130-aastane pärnaenamusega laialehine puistu. Metsad on väga erinevas vanuses, enamjaolt on tegemist keskealiste metsadega, leidub ka noorendikke ja üksikuid vanemaid metsaosasid. Metsade vanus jääb enamasti siiski alla saja aasta. Lõunapoolse lahustüki metsad kuuluvad sinilille ja naadi kasvukohatüüpi, tegemist on enamjaolt lehtpuuenamusega segametsadega, leidub ka kuusikuid. Metsade vanus on väga erinev, kuid tegemist on siiski nooremate metsadega, mille vanus jääb alla saja aasta. Suurem osa metsadest on keskealised, palju leidub noorendikke.

Kaitsealustest soontaimeliikidest on piiranguvööndis ühes kohas registreeritud I kaitsekategooriasse kuuluva villtulika (*Ranunculus lanuginosus*) leidumine. Kuna tegemist

on teistest villtulika kasvukohtadest eraldi asuva leiukohaga, kus on leitud ainult üksikuid taimi ja mis paikneb maantee ääres, siis on see kasvukoht jäetud piiranguvööndisse. Sellele rakendub looduskaitseaduse § 55 lõike 2 alusel isendikaitse, mis ütleb, et I ja II kaitsekategooria taimede ja seente kahjustamine, sealhulgas korjamine ja hävitamine, on keelatud. Seetõttu ei tohi piiranguvööndis villtulika kasvukohas teha villtulikat kahjustavat raiet ning sinna ei tohi rajada metsa väljaveoteid ega puitu ladustada. Sammaltaimedest on ühes kohas registreeritud III kaitsekategooriasse kuuluva sulgja õhiku (*Neckera pennata*) esinemine. Linnuliikidest on alal registreeritud III kaitsekategooriasse kuuluv väikekärbsenäpp (*Fidecula parva*) ja valge-toonekure (*Ciconia ciconia*) pesitsuskoht. Väikekärbsenäpi elupaigad jäävad ala põhja- ja keskossa, valge-toonekurg pesitseb ala lõunaosas.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades käesolevas määruses sätestatud erisustega. Kuna piiranguvööndist on suur osa põllumaa, siis on majandustegevustest olulisim põllumajandus. Olulised on ka metsade majandamise ning küllastajate majutuse ja toitlustamisega seotud tegevused. Kaitsekorralduse üks eesmärk on suunata võimalikult palju küllastajatega seotud tegevusi piiranguvööndi alale, et vähendada küllastusest tulenevat koormust sihtkaitsevööndites. Völumäe-Linnamäe maastikukaitsealal jääb tõenäoliselt püsima Tammemäe sihtkaitsevööndi suur küllastatavus, kuna seal paiknevad suusa- ja jooksurajad. Samas on oluline, et võimalikult palju muid küllastajatega seotud tegevusi toimuksid piiranguvööndis. Piiranguvööndisse jääb küllastajatele majutust ja toitlustamist pakkuv Mõedaku spordibaas.

Piiranguvööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Rahvaürituse korraldamine piiranguvööndis ei kahjusta oluliselt olemasolevaid kooslusi, kui üritus korraldatakse nii, et arvestatakse loodusväärtuste paiknemisega, ja pärast üritust ala korrastatakse. Rahvaürituse korraldamiseks ettevalmistatud kohaks, kus rahvaürituse toimumist piiranguvööndis kaitseeeskirjaga ei reguleerita, loetakse hoonete juures olevat õueala ning kaitseala valitseja nõusolekul rajatud parklaid, teid ja radasid. Samuti on rahvaürituse jaoks ettevalmistatud kohaks Mõedaku spordibaasi ümbruses ühiskondlike ehitiste maal vabaaja- ja sportlike tegevuste jaoks korrastatud alad. Seal ei leidu loodusväärtusi, mille seisundit rahvaürituse korraldamine ohustaks. Ettevalmistatud koha puhul on loodusväärtuste kaitse vajadusega arvestatud juba koha valiku käigus. Muudes kohtades on kaitse-eeskirjaga sätestatud kooskõlastuse vajadus sõltuvalt rahvaüritusel osalejate arvust. Kuni 50 osalejaga üritus ei avalda ala loodusväärtustele olulist negatiivset mõju, mistõttu ei ole selle korraldamiseks vajalik kaitseala valitseja nõusolek. Kaitseala valitseja nõusolek on muudes kohtades vajalik, kui osalejate arv ületab 50 piiri. Rahvaarvu suurenedes suureneb negatiivne mõju ala loodusväärtustele. Nõusoleku andmise käigus saab kaitseala valitseja loodusväärtuste kaitseks tingimusi seada. Kaitseala valitsejal on rohkem informatsiooni ala kaitseväärtuste kohta ja ta oskab anda soovitusi tegevuste paremaks korraldamiseks.

Piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud ehitiste püstitamine ning veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine. Looduskaitseaduse § 31 keelab piiranguvööndis ehitise püstitamise, kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti. Seega on kaitse-eeskirjaga tehtud

ehitamise osas oluline leevendus. Ehitiste püstitamiseks tuleb valida sobiv asukoht. Völumäe-Linnamäe maastikukaitseala puhul on oluline, et ehitamine ei kahjustaks pinnavorme ega muudaks olemasolevat maastikuilmet ning et ehitised sobituksid pinnavormidega, samuti on oluline, et ei häviks kaitsealuste liikide elupaigad ja väärtuslikud metsakooslused. Looduslikke veekogusid kaitsealal ei leidu, kuid hoonete lähedusse on rajatud üksikuid tiike. Tiikide veetaseme ja kaldajoone muutmine ei kahjusta kaitseväärtusi, kui seda tehakse kaitseala kaitse-eesmärgi arvestades. Mõlema tegevuse puhul on kaitseala valitseja nõusolek vajalik, et seada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamiseks ja loodusväärtuste säilimiseks tingimusi.

Piiranguvööndis on lubatud metsa majandamine. Looduskaitseeadus keelab piiranguvööndis uuendusraied, kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti. Vastavalt looduskaitseeaduse §-le 31 võib piiranguvööndis seada raielangi suurusele metsaseadusest erinevaid piiranguid, kui need on vajalikud koosluse või kaitsealuse liigi säilimiseks. Völumäe-Linnamäe piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud turberaie langi pindalaga kuni 2 ha ning lageraie üksnes hall-lepikutes langi pindalaga kuni 1 ha.

Langi pindala suuruse piiramine on vajalik, et vältida intensiivset metsade majandamist ning hoida kooslustes tekkinud häiringute tase madalal. Väikeste lankidena tehtud raie sarnaneb looduslikule häiringule rohkem kui suurte lankide puhul ning metsakoosluse kui terviku taastumine toimub kiiremini. Lageraie põhjusest põhjustatud häiring on suurem kui turberaie põhjusest põhjustatud häiring, seega on lageraie korral lubatud langi pindala väiksem. Langi suuruse piirang lepikutes on oluline, sest vööndis kasvavad lepa enamusega puistud on sageli segametsad, kus kasvab nii okaspuid kui ka väärtuslikke laialehiseid liike. Oluline on säilitada segametsakooslus.

Langi suuruse piiramine aitab kaitsealal säilitada metsakoosluste liigilist ja vanuselist mitmekesisust ning mosaiiksust. Liiga suured langid killustavad kaitsealuste liikide elupaikade ümber olevaid metsakooslusi ja puhvertsooni ning vähendavad metsamaastiku sidusust.

Völumäe-Linnamäe maastikukaitseala üks peamine kaitse-eesmärk on olemasoleva maastikuilme säilimine. Üheks oluliseks maastikuilmet kujundavaks elemendiks on kaitsealal metsasus. Liiga suurte lankide tekitamine või suurel alal levinud looduslikud häiringud muudavad oluliselt maastikuilmet. Erivanuselistes ja liigirikastes metsades ei mõjuta looduslikud häiringud, milleks on seal piirkonnas enamjaolt tormikahjustused, korraga liiga suuri alasid. Tormidest on eriti ohustatud ühevanused suure kuuse osakaaluga metaalad. Suurte lankide ääres tekivad lisaks päikesekahjustused, lagedatel aladel on järskudel nõlvadel erosioonioht.

Kuna sihtkaitsevööndite kaitse-eesmärgiks on metsaökosüsteemide kaitse, siis on piiranguvööndi metsased alad sihtkaitsevööndite metsadele oluliseks puhvriks. Metsase maastikuilme säilitamise üks oluline aspekt on ka asjaolu, et tegemist on tähtsa puhkepiirkonnaga. Kaitseala valitseja kooskõlastus raie tegemiseks on vajalik ka selleks, et hoida ära kaitsealuste liikide otsesest hävitamist.

Metsatüüpidest on piiranguvööndis esindatud eelkõige lehtpuuenamusega ja kuuse enamusega segametsad, mis kuuluvad sinilille kasvukohatüüpi. Kaitseala üheks kaitse-eesmärgiks on seatud III kaitsekategooriasse kuuluva samblaliigi sulgja õhiku (*Neckera pennata*) kaitse, sulgjas õhik kasvab ka kaitseala piiranguvööndis. See sammaltaim kasvab eelkõige haabadel,

jalakatel, vahtratel jt kõvalehtpuudel. Kuna võõndi metsades leidub võrdlemisi palju erinevaid kõvalehtpuid, siis on need metsad liigile sobivaks elupaigaks. Ohutegurid liigi säilimisele on puuliikide osakaalu muutmine metsades, metsade vanuse muutmine ja lageraied. Seega on ka liigikaitseliselt põhjendatud piirangud langi suurusele, kuna see hoiab metsakooslustes häiringute taset madalamal ja loob kaitsealusele samblaliigile soodsad kasvutingimused. Piiranguvööndi metsadesse jääb ka III kaitsekategooriasse kuuluva väike-kärbsenäpi (*Ficedula parva*) pesitsusalad. Kaitsealal elav populatsioon on suur ja elujõuline. Väike-kärbsenäpi elupaigaks on mitmesugused vanad metsad, talle sobivad sinilillekuusikud ja segametsad.

2009. aastal leiti haruldaste seente inventuuri käigus Völumäe-Linnamäe maastikukaitsealalt mitmeid põlis- ja vanametsa indikaatorliike ning vääriselupaiga tunnusliike. Nendeks on tumepruun taelik (*Phellinus ferrugineofuscus*) ja volt-tardnahkis (*Phlebia centrifuga*). Tunnusliikide olemasolu näitab, et piirkonnas võib leiduda ka teisi haruldasi, ohustatud ja kaitsealuseid liike. Metsaliikidele, eriti vanametsades elavatele liikidele, on samuti oluline metsade vanuselise ja liigilise struktuuri säilimine. Kaitseala režiim peab tagama neile potentsiaalsete kasvukohtade säilimise.

Raie tegemisel tuleb säilitada koosluse looduslik tasakaal ning liigiline ja vanuseline mitmekesisus. Säite on vajalik, et anda kaitseala valitsejale võimalus seada tingimusi väärtuslike üksikpuude või puude gruppide säilitamiseks. See on vajalik, et tagada puistu liigilise mitmekesisuse ja kaitsealuste liikide elupaikade säilimine. Sageli säilitatakse väärtuslikke laialehiseid puuliike. Vanad õõnsuste ja paksu korbaga lehtpuud on elupaigaks lindudele, nahkhiirtele, samblikele ja sammaldele, palju leiab neilt kaitsealuseid liike. Vajalik on jälgida, et pärast raiet oleks tagatud liigiliselt mitmekesise puistu taastumine. Hooldusraie käigus peab jälgima eri puuliikide järelkasvu olemasolu. Hooldusraiete tegemisel saab taastuva puistu liigilist koosseisu reguleerida. Kasvama jäetakse ja kasvutingimusi parandatakse okaspuudel ning väärtuslikel laialehistel puuliikidel. Oluline on, et pärast uuendusraiet taastuks kasvukohale omane ja ümbritsevate elupaikadega sarnane puistu.

2.5.5.3. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, maavara kaevandamine, puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine. Keelatud on biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, v.a õuemaal ja põllumaal, ning puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kui pinnas seda võimaldab, võib kaitseala valitseja lubada puidu kokku- ja väljavedu.

Puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine ning biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine vaesestavad oluliselt metsaökosüsteemide looduslikku mitmekesisust. Kaitseala metsad on erivanuselised, eriilmelised ja suhteliselt suure liigilise koosseisuga. Puhtpuistud ei ole Eesti loodusmaastikule omased. Kuna suur osa piiranguvööndi maast on põllumaa ning vööndis leidub palju majapidamisi, siis piiratakse biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamist vaid looduslike kooslustega aladel, milleks on metsad ja looduslikud rohumaad, ning lubatakse kasutamist põllu- ja õuemaal. Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamise lubamine kaitse-eeskirjaga on vajalik põllumajandusliku tootmise säilitamise eesmärgil.

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, sest piiranguvööndisse rajatavad kraavid mõjutaksid oluliselt sihtkaitsevööndis olevaid kooslusi. Samuti ei ole

maaparandussüsteemi rajamine alale vajalik, kuna kaitsealal puuduvad ulatuslikud niisked alad. Keelatud on maavara kaevandamine, sest Võlumäe-Linnamäe maastikukaitsealale jäävate pinnavormide säilimise tagamine on peamine põhjus, miks on piirkond üldse kaitse alla võetud. Pinnavormide kaitse on ala peamiseks kaitse-eesmärgiks. Pinnavormidele mõjub kahjulikult ka see, kui piirkonda rajatakse allmaakaevandus. Aastakümnete jooksul võib toimuda pinnase vajumine või pinnasekihtide nihkumine.

Metsa majandamisel piiranguvööndis tuleb arvestada, et kaitse-eeskirjaga keelatakse puidu kokku- ja väljavedu külmmumata pinnaselt. Sademerohkel perioodil on oht, et puidu kokku- või väljaveo käigus saab raskete masinate kasutamisel pinnas ja metsa alustaimestik oluliselt kahjustada. Kuna piirkonna maastik on reljeefne, suureneb metsatööde tõttu erosioonioht. Kui pinnas seda võimaldab, võib kaitseala valitseja puidu kokku- ja väljavedu lubada.

3. Menetluse kirjeldus

Võlumäe-Linnamäe maastikukaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 13.–27. maini 2015. a Keskkonnaameti Viru regiooni Rakvere kontoris ning endises Rägavere Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 11. mail 2015. a üleriigilise levikuga ajalehes Eesti Päevaleht ja 9. mail 2015. a kohalikus ajalehes Virumaa Teataja. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 8. mail 2015. a.

Vastavalt looduskaitseaduse § 9 kohasele kaitse alla võtmise menetlusele saadeti kaitsealal paiknevate kinnisasjade omanikele teade tähtkirjaga. Elektroonselt saadeti teade Rägavere Vallavalitsusele, Keskkonnainspektsiooni Lääne-Virumaa büroole, Lääne-Viru Maavalitsustele, Muinsuskaitseametile, Maanteeametile ja Riigimetsa Majandamise Keskusele.

Kodanikke, kelle tähitud kirjad AS Eesti Post (Omniva) Keskkonnaametile tagastas, ja kinnistute omanikke, keda ei olnud võimalik tuvastada, teavitati kuulutusega üleriigilises väljaandes Eesti Päevaleht 1. juulil 2015. aastal ja anti kaks nädalat lisaega ettepanekute esitamiseks.

Kaitse-eeskirja avalik arutelu toimus 9. juunil 2015. a Ulvis Rägavere Valla Rahva Majas, kus osales üheksa inimest. Avaliku väljapaneku jooksul tehti järgmised ettepanekud.

Nr	Maaüksus/ Huvigrupp	Ettepaneku sisu	Tulemus
1.	70201:002:1522 70201:002:1511	Ettepanek arvata Võlumäe-Linnamäe maastikukaitsealast välja Karjatse ja Välja maaüksused. Äärmisel juhul ollakse nõus maaüksuste arvamisega piiranguvöõndisse.	Ei arvestatud. Maaüksustel on oluline kaitse-eesmärgiks oleva liigi villtulika (I kaitsekategooria) kasvukoht. Samuti jäävad maaüksustele roheline kaksikhamba (II kaitsekategooria) leiukohad. Villtulika kaitse tegevuskava eelnõu järgi (koostajad Ülle Jõgar OÜ-st Hendrikson & Ko ja Kai Rünk TÜ-st) on raietegevus peamine ohutegur villtulikalale ja liigi säilimine piiranguvöõndi metsades pole tagatud. Seetõttu on oluline, et maaüksused asuksid sihtkaitsevöõndis. Maaomanikule on selgitatud Natura 2000 alal makstava metsatoetuse ja maa riigile omandamise võimalusi.
2.	Vinni (endine Rägavere) Vallavalitsus	Ettepanek mitte reguleerida ujuvvahendiga sõitmist ja kalapüüki, sest sobilikke veekogusid kaitsealal pole.	Ei arvestatud. Looduskaitseaduse § 31 lõike 2 punkti 9 ja 10 järgi on piiranguvöõndis kalapüük ja ujuvvahendiga sõitmine keelatud, kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti. Võlumäe-Linnamäe maastikukaitsealal on kuus tiiki. Kuigi need on väikesed, leiab KeA, et määruse eelnõu § 5 lõige 5 on asjakohane. Muidu ei tohiks (lähtuvalt LKSst) inimene oma tiigist ka näiteks kokresid püüda või kummipaadiga sõita.

3.	Vinni (endine Rägavere) Vallavalitsus	Ettepanek tõsta rahvaüritusel osalejate piirarvu, mille puhul pole vaja kaitseala valitseja nõusolekut. Piisaks valitseja teavitamiseks.	Ei arvestatud. Määruse eelnõu § 10 lõike 1 kohaselt on kaitseala valitseja nõusolek vajalik, kui sihtkaitsevööndis korraldatakse kaitseala valitseja nõusolekul ettevalmistatud kohas rohkem kui 50 osalejaga rahvaüritus. Vastavalt eelnõu § 14 lõike 2 punktile 1 on piiranguvööndis vajalik küsida kaitseala valitseja nõusolekut rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamiseks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Suuremate võistluste puhul ei piisa kindlasti kaitseala valitseja teavitamisest. Sellised suure osalejate arvuga üritused, nagu Mõedakal toimuvad, mõjutavad oluliselt kaitsealuste liikide kasvukohti ja metsakooslusi (nt tallamise suur mõju). Seetõttu on vajalik, et KeA saaks seda tingimusi ürituse korraldamiseks.
4.	Kohalik elanik ja maaomanik	Taastada Aasuvälja sihtkaitsevöönd sellistes piirides, nagu see oli 2010. a määruse eelnõu juures.	Ei arvestatud. Võrreldes kehtiva kaitsekorraga (1986. a) oleks tegemist kaitseala laiendamisega. Laienduseetpaneku alal asuv mets on keskmise looduskaitsealuse väärtusega, alal ei ole registreeritud kaitsealuste liikide leiukohti ja see ei ole osa maastikukaitseala kaitse-eesmärgiks olevast otsamoreenist. Kuna sellel alal ei ole erakordset looduskaitsealust väärtust, ei kavandata Völumäe-Linnamäe MKA (ega Aasuvälja SKV) laiendamist põhja poole.
5.	Kohalik elanik ja maaomanik	Vajaduse korral arvata Völumäe-Linnamäe MKA piiridest välja piiranguvööndi osa, mis asub Ulvi–Vaeküla vahelise tee lõunaküljel väljasopistuva osana, kuna pikaajalise majandustegevuse käigus on see kaotanud olulise osa oma tähtsusest kaitsealuse maastikuobjektina.	Ei arvestatud. 1986. a kehtiva kaitsekorra järgi on Völumäe-Linnamäe MKA pindala 436,7 ha. 2015. a avalikule väljapanekule esitatud eelnõu järgi väheneb kaitseala pindala 90,3 ha võrra. Kaitsealast arvatakse välja Völumäe otsamoreeni idaküljega piirnev põllumaa ja elumajade ümbrusesse jäävad inimõjulised suhteliselt väikesed metsad Põlula ja Aasuvälja külas. Ulvi–Vaeküla vahelise tee lõunaküljel asuval alal on metsaga kaetud Lillevere mägi, mis oma järskude nõlvadega (suhteline kõrgus 10 m) on oluline maastikuelement. Kuna see piirkond on inimtegevusest mõjutatud, on see arvatud leebema kaitse-eesmärgiga piiranguvööndisse, kus kaitse-eeskirja eelnõu § 14 lõike 2 punkti 2 järgi on ehitise püstitamise lubatud vaid kaitseala valitseja nõusolekul ja § 15 lõike 1 punkti 2 järgi on maavarade kaevandamine keelatud. Võrreldes 2015. a avalikul väljapanekul esitatud piiriga ei plaani KeA kaitseala piiri rohkem vähendada.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud EÜ Nõukogu direktiiviga 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunkti 509 kohaselt hõlmab kaitseala Võlumäe loodusala. Seetõttu tuleb Võlumäe-Linnamäe maastikukaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Võlumäe loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. detsembri 2008. a otsusega 2009/94/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile nr 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade teine ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbriga K(2008) 8046 all, ELT L 43, 13.02.2009, lk 245–392). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 3. detsembri 2014. a rakendusotsusega (EL) 2015/73, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu kaheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbriga C(2014) 9092 all, ELT L 18, 23.1.2015, lk 485 lk–695).

Võlumäe loodusala (17,1 ha) katab Võlumäe-Linnamäe maastikukaitseala osaliselt. Võlumäe loodusala kaitse-eesmärgid vajavad täpsustamist. Kaitse-eesmärkidest tuleb kustutada nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüüp rohunditerikkad kuusikud (9050), mis määrati kameraalselt 2001. aastal Natura inventuuride käigus. Vastavalt Keskkonnaameti spetsialistide 2009. ja 2013. aastal tehtud inventeerimistele seda elupaigatüüpi kaitsealal ei leidu, osaliselt paikneb seal elupaigatüüp vanad loodusmetsad (9010*).

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määruse kaitse-eesmärkide täiendamine metsaelupaigatüüpidega aitab kaasa väärtuslike metsaelupaikade säilitamisele ja nende soodsa seisundi saavutamisele.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi)

parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Võlumäe-Linnamäe maastikukaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Looduskaitseliste piirangute kehtestamisel lähtutakse loodusväärtustest ja nende asupaigast. Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Teadaolevalt ei ole vastuolusid kehtivate planeeringutega. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Looduskaitseaduse § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevad andmed, mis on seotud antud eelnõuga.

Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt makstakse looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt maamaksu 50% maamaksumäärast. Kuna kaitseala pindala oluliselt väheneb, laekub vaatamata sihtkaitsevööndi moodustamisele Vinni vallavalitsusele maamaksu rohkem ligikaudu 45 eurot aastas.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Eelnõukohase kaitse-eeskirja alusel hõlmatakse eraomandisse kuuluvaid maid sihtkaitsevööndisse 34,7 ha. Arvestades Maa-ameti aruandes „Eesti kinnisvaraturg 2016. aastal” toodud metsamaa müügitehinguid Vinni vallas, on Võlumäe-Linnamäe maastikukaitseala sihtkaitsevööndi eramaade omandamise kulud riigieelarvest hinnanguliselt 84 000 eurot.

Peale sihtkaitsevööndite moodustamist on metsatoetust võimalik taodelda rohkem 3810 euro ulatuses.

Riigimetsamaad arvatakse täiendavalt piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse 29 ha. Lähtudes sellest, et ka piiranguvööndi metsade majandamine oli varasemalt kitsendatud ja vastavalt RMK arvutustele on majanduspiirangutega metsade kavandatavaks raiemahuks ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest, väheneb puidutulu Võlumäe-Linnamäe maastikukaitsealal sihtkaitsevööndi moodustamisega 313 euro võrra aastas.

Lisakulusid poollooduslike koosluste hooldustoetuste maksmisega ei kaasne, sest alal ei ole poollooduslikke kooslusi.

6. Määruse jõustumine

Käesolev määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega

vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.